

Силабус курсу:

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

СОЦІАЛЬНА GERONТОЛОГІЯ

Ступінь вищої освіти:	Бакалавр
Спеціальність:	231 "Соціальна робота"
Рік підготовки:	3
Семестр викладання:	Осінній
Кількість кредитів ЄКТС:	6.0
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	екзамен

Автор курсу та лектор:

к.психол.н., доц., Каширіна Євгенія Володимирівна

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

доцент кафедри практичної психології та соціальної роботи

посада

kashirina@snu.edu.ua

електронна адреса

+38-050-855-5130

телефон

Viber за номером
телефону

месенджер

325ГК аудиторія кафедри
ППСР

консультації

Анотація навчального курсу

Цілі вивчення курсу:

Метою лекційних занять за дисципліною є сформувати у здобувачів вищої освіти уявлення про літніх людей як особливої соціально-демографічної спільності, що володіє специфічними властивостями.

Метою самостійної роботи за дисципліною є засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача; поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Результати навчання:

Знання: ставлення до старості у суспільстві (історичний аспект); соціально-гігієнічні та психо-фізіологічні прояви старіння; особливості адаптації до пенсійного періоду життя; особливості соціальної роботи з людьми похилого віку вдома, на прийомі, у спеціалізованих стаціонарних і амбулаторних закладах; юридичні, медичні, етичні та інші аспекти роботи соціальних служб із геронтологічною групою населення; питання, пов'язані зі смертю та вмиранням; особливості та організація догляду за перестарілими немічними і хворими людьми.

Вміння: проводити аналіз демографічної ситуації в районі (на території) дії закладу соціальної роботи; виявляти основні проблеми людей похилого віку і, виходячи із цього, планувати індивідуальну роботу з клієнтами геронтологічної групи; застосовувати психотерапевтичні методи до розв'язання сімейно-побутових проблем людей похилого віку; використовувати деонтологічні прийоми під час обслуговування та соціальної роботи з літніми людьми; проводити гігієнічне виховання з питань здорового способу життя серед населення похилого та старечого віку; здійснювати догляд за немічними та хворими людьми цієї вікової категорії; володіти основними прийомами невідкладної

допомоги у випадках раптового порушення життєдіяльності організму; проводити консультування з питань соціально-правової політики держави стосовно людей похилого віку.

Передумови до початку вивчення:

Базові знання з дисциплін : «Психологія соціальної роботи», « Соціальна робота з різними категоріями клієнтів», «Соціальна реабілітація».

Мета курсу (набуті компетентності)

Мета викладання дисципліни полягає у оволодінні знаннями та уміннями щодо історичного аспекту становлення соціальної геронтології, основних понять сучасної геронтології, старіння населення як соціально-демографічний процесу, соціальних проблем літніх людей, здоров'я і медичних проблеми людей літнього і похилого віку, морально-етичних аспектів соціальної роботи в геронтології, соціального захисту і обслуговування людей похилого віку.

Вивчення даного навчального курсу призначене для формування, удосконалення та розвитку у здобувача вищої освіти наступних компетентностей:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу соціальних теорій.

ЗК03. Здатність удосконалювати й розвивати професійний, інтелектуальний і культурний рівні.

ЗК07. Здатність ініціювати, планувати та управляти змінами для вдосконалення існуючих та розроблення нових соціальних систем.

СК03. Здатність професійно діагностувати, прогнозувати, проектувати та моделювати соціальні ситуації.

Що забезпечується досягненням наступних програмних результатів навчання:

РН01. Уміння підбирати методи та визначати прийоми викладання теорії і практики соціальної роботи відповідно до мети й організаційної форми діяльності, володіти науковою термінологією в галузі соціальної роботи.

РН03. Уміння організувати і координувати професійну діяльність з врахуванням світових стандартів підготовки фахівців, залучати до використання іноземної мови у професійному спілкуванні та мовленні.

РН04. Уміння використовувати організаційні методи: збору, систематизації, аналізу інформації, визначення цільових завдань, підготовки і прийняття рішень, підбору і розстановки кадрів, виконання завдань, визначення строків.

РН10. Уміння здійснювати експертну оцінку соціальної роботи та проектувати систему соціальної допомоги споживачам соціальних послуг.

РН11. Уміння передбачати результати практичної соціальної роботи та розробляти відповідні соціальні проекти і програми.

РН12. Уміння використовувати методи збору первинної інформації, наукові методи її обробки та оформляти результати дослідження.

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1	Соціальна геронтологія як наука	4/4	Основні категорії та поняття геронтології. Об'єкт, принципи і завдання соціальної геронтології. Історія геронтології. Соціогеронтологічні теорії.	Практичні вправи. Індивідуальні завдання. Опитування.
2	Людина похилого віку як суб'єкт вікових змін	6/4	Зміни вищих психічних функцій в процесі старіння. Відчуття та сприйняття у людей похилого віку. Особливості пам'яті у людей похилого віку. Вікові зміни загального інтелекту.	Практичні вправи. Індивідуальні завдання. Опитування.
3	Соціальні фактори, які визначають статус людини похилого віку в суспільстві	4/4	Професійне старіння людей похилого віку. Працевдатність пенсіонерів та мотивація продовження трудової діяльності.	Практичні вправи. Індивідуальні завдання. Опитування.
4	Умови і якість життя людей похилого віку	4/2	Визначення сутності та змісту понять «умови» та «якість життя». Віковий підхід до якості життя людей похилого віку. Концепція якості життя. Виміри та оцінка якості життя.	Практичні вправи. Індивідуальні завдання. Опитування.
5	Проблеми соціалізації та соціально-психологічної адаптації людей похилого віку	6/2	Соціалізація і фактори соціальної адаптації особистості в пізньому віці. Ціннісні орієнтації у людей похилого віку. Кризи похилого віку. Підвищення рівня соціально-психологічної адаптації людей похилого віку.	Практичні вправи. Індивідуальні завдання. Опитування.
6	Когнітивний розвиток у похилому віці	8/4	Загальна характеристика інтелекту людини похилого віку. Механізми компенсації можливого зниження інтелектуальних функцій. Зміни основних пізнавальних процесів у старості.	Практичні вправи. Індивідуальні завдання. Опитування.
7	Особливості емоційної сфери старіючої людини	5/4	Загальна характеристика емоційної сфери старіючої людини. Типові емоційні стани старих людей. Вікова депресія у старості. Переживання, пов'язані з думками про смерть. Переживання горя, яке пов'язане зі смертю близьких.	Практичні вправи. Індивідуальні завдання. Опитування.
8	Психологічна допомога в пізньому віці	5/4	Щаслива старість та активне довголіття. Психологічне консультування людей похилого віку. Психотерапія в пізньому віці.	Практичні вправи. Індивідуальні завдання. Опитування.

Рекомендована література

Основна література:

- 1. Герасимова Н. Світова та вітчизняна практика впровадження паліативної допомоги на дому особам похилого віку : [паліативна допомога на дому невиліковно хворим особам похилого віку з аналізом демографічної ситуації в розвинутих країнах світу та Україні] / Н. Герасимова // Україна: аспекти праці. – 2013. – № 7. – С. 43-51.

- 2. Герасимова Е. М. Соціальна робота зі спеціальними групами клієнтів : навчальний посібник / Е. М. Герасимова, Н. Є. Доній, О. В. Тополь. – Чернігів : ЧНТУ, 2015. – 153 с.
- 3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. І. Зверєвої. – 2-ге вид. – Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. – 536 с.
- 4. Карплюк В. О. До проблеми зайнятості літніх працівників [Електронний ресурс] / В. О. Карплюк // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – Вип. 57. – С. 245- 250. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apdp_2011_57_35.pdf
- 5. Лукашевич М. П. Соціальна робота (теорія і практика) : [підручник] / М. П. Лукашевич, Т. В. Семигіна. – К.: Каравела, 2011. – 368 с.
- 6. Мацкевіч Ю. Р. Соціальна робота з людьми похилого віку : [навчальний посібник] / Ю. Р. Мацкевіч ; Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет» Міністерства освіти і науки України. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2014. – 339 с.
- 7. Павелків Р. В. Вихід на пенсію : особливості адаптації [Електронний ресурс] / Р. В. Павелків // Вікова психологія. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1584072037047/psihologiya/vikova_psihologiya_14
- 8. Соціальна робота : [навч. посіб.] : у 2-х ч. / К. М. Левківський, В. Л. Кулініченко, В. Є. Слушаєнко та ін. – К. : НТУУ «КПІ», 2011. – Ч. 2. – 384 с.
- 9. Соціальна робота на підприємстві : навч. посібник / Уклад.: Н. М. Коляда // Т. В. Коляда. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – 84 с.
- 10. Створення моделі паліативної допомоги хворим похилого віку в Україні / Т. І. Вялих, В. В. Чайковська, Д. Р. Чайківська, Н. М. Величко, Л. В. Єгорова // Ліки України: тез. доп. (Одеса, 9-10 липня 2015 р.). – 2015. – № 2 (23). – С. 10.
- 11. Чайківська Д. Р. Визначення потреб у соціальних послугах в Україні. Дослідження Карітасу України на замовлення Мінсоцполітики України / Д. Р. Чайківська. – Львів : «Друкарські куншти», 2015. – 76 с.

Додаткова література:

- 1. Волошина В. В. Загальна психологія : практикум : [навч. посіб.] / В. В. Волошина, Л. В. Долинська, С. О. Ставицька, О. В. Темрук. – К. : Каравела, 2011. – 280 с.
- 2. Геронтопсихологія : [навчальний посібник] / Р.Т. Сімко ; Міністерство освіти і науки України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2011. – 167 с.
- 3. Кубіцький С. О. Сучасні технології соціальної роботи : світовий досвід та тенденції розвитку в Україні : монографія / С. О. Кубіцький ; Національний університет біоресурсів і природокористування України. – Київ : Міленіум, 2015. – 320 с.
- 4. Основи геронтології : конспект лекцій : навчальний посібник / О. В. Усова; Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Інститут фізичної культури та здоров'я. – Луцьк, 2013. – 112 с.
- 5. Робак В. Психосоціальні теорії старіння та їх значення для забезпечення процесу якісної опіки літніх людей [Електронний ресурс] / В. Робак // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. – Режим доступу: <http://irbisnbuv.gov.ua>
- 6. Тюптя Л.Т. Соціальна робота: теорія і практика : [навч. посіб.] / Л. Т. Тюптя, І. Б. Іванова. – К. : Знання, 2008. – 574 с.
- 7. Фойгт Н. А. Державне управління охороною суспільного здоров'я в умовах демографічного старіння в Україні : монографія / Н. А. Фойгт ; Національна академія державного управління при Президентові України. – Київ : ДКС Центр, 2011. – 319 с.

Інформаційні ресурси.

- Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» : станом на 20 січня 2018 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12/ed20200101>
- Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» : станом на 9

серпня 2019 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>
 - Закон України "Про соціальні послуги" (базовий)) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>;
 - Закон України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>;
 - Система дистанційного навчання СНУ ім. В. Даля – <http://moodle.snu.edu.ua/>

Методичне забезпечення

1. Волонтери в соціальній роботі: Навч. посібник / [О. Главник та ін.]. – К.: Главник, 2006. – 128с.
2. Вступ до соціальної роботи: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. / [За ред. Т.В. Семигіної, І.І. Миновича]. – К.: Академвидав, 2005. – 303с.
3. Карпенко О.Г. Професійне становлення соціального працівника: Навч.-метод. посібник. – К.: ДЦССМ, 2004. – 164с.
4. Короткий довідник нормативних документів з соціальної роботи: Навч.-довід. посібник. – Чернівці: Рута, 2007. – 98с.
5. Кубіцький С.О. Історія соціальної роботи в зарубіжних країнах: Навч. посібник. – К.: ДАКККіМ, 2009. – 298с.
6. Соціальна робота: Навч. посібник у 2 ч. / [К.М. Левківський, В.Л. Кулініченко, В.Є. Слушаєнко та ін.]. – К.: НТУУ “КПР”, 2011. – Ч. 1. – 372с.
7. Соціальна робота: Навч. посібник у 2 ч. / [К.М. Левківський, В.Л. Кулініченко, В.Є. Слушаєнко та ін.]. – К.: НТУУ “КПР”, 2011. – Ч. 2. – 384с.

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання студент може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Кількість балів	
	Денна форма	Заочна форма
Присутність на заняттях та засвоєння лекційного матеріалу за темами	60	20
Присутність на заняттях (у період настановної сесії) та своєчасне виконання самостійних практичних завдань у межах тем	-	30
Індивідуальна робота	20	30
Залік (тест)	20	20
Разом	100	100

Шкала оцінювання студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		

35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

<i>Плагіат та академічна доброчесність:</i>	<p>Дотримання академічної доброчесності за курсом ґрунтується на внутрішньо-університетській системі запобігання та виявлення академічного плагіату. До основних вимог за курсом віднесено - посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.</p> <p>Перевірка текстів на унікальність здійснюється однаково для всіх здобувачів засобами:– за допомогою програмного забезпечення Unichек і засобів системи MOODLE; за Internet-джерелами – за допомогою програми Antiplagiarism.net.</p>
<i>Завдання і заняття:</i>	<p>Очікується, що всі здобувачі вищої освіти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Здобувачі мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку здобувачі зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. Якщо здобувач вищої освіти відсутній з поважної причини, він/вона презентує виконані завдання під час консультації викладача. Здобувач вищої освіти має право на оскарження результатів оцінювання.</p>
<i>Поведінка в аудиторії:</i>	<p>Курс передбачає індивідуальну та групову роботу. Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики. На аудиторні заняття слухачі мають з'являтися вчасно відповідно до діючого розкладу занять, яке міститься на сайті університету. Під час занять усі його учасники мають дотримуватися вимог техніки безпеки.</p>